

Голові спеціалізованої вченої ради
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця ID 8679,
д.держ.упр.,
Вилгіну Євгену Аркадійовичу

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Єрьомки Данила Вікторовича на тему:
«Удосконалення взаємодії органів місцевого
самоврядування та інститутів громадянського
суспільства», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії з галузі знань
«Публічне управління та адміністрування» за
спеціальністю 281 «Публічне управління та
адміністрування»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена глибокими трансформаціями у сфері публічного управління, що відбуваються в Україні в умовах децентралізації, демократизації управлінських процесів та євроінтеграційного курсу держави. Водночас, на тлі війни та повномасштабної кризи, особливого значення набуває формування ефективної, гнучкої та відкритої системи взаємодії між органами місцевого самоврядування (ОМС) та інститутами громадянського суспільства (ІГС).

Громадянське суспільство дедалі активніше впливає на процеси прийняття рішень, забезпечення прозорості, публічного контролю та соціальної відповідальності влади. Від якості співпраці між ОМС та ІГС залежить не лише ефективність надання публічних послуг, але й довіра громадян до влади, сталість розвитку територіальних громад, а також мобілізаційна здатність суспільства в умовах воєнного часу та подальшої відбудови.

Попри теоретичну та практичну значущість цієї теми, в науковому дискурсі поки що недостатньо узагальнено системний підхід до оцінки взаємодії між владою та громадянським суспільством, а також не повною мірою досліджено сучасні механізми співпраці на рівні місцевого врядування. Саме тому дослідження Єрьомки Д. В., що присвячене оптимізації цієї взаємодії,

формуванню ефективних моделей партнерства та розробці прикладних рекомендацій, є своєчасним, значущим і затребуваним як у науковій сфері, так і в практиці державного управління.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до науково-дослідної тематики Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця: по темі № 218-46 «Методичне забезпечення цифровізації публічного управління в сфері середньої освіти», підрозділ 2.3 Формування цифрової компетентності педагогів у процесі цифровізації сфери середньої освіти в Україні 0123U103357, довідка № 87/2024 від 05.12.2024).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Ознайомлення із дисертаційною роботою дозволяє зробити висновок про логічну послідовність, підпорядкованість меті і завданням дослідження, відповідність об'єкту і предмету застосованих сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Поставлені завдання, які автор вирішує у процесі проведення дослідження, за змістом, глибиною висвітлення та переконливістю аргументів, свідчать про ґрунтовний аналіз проблематики взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

Значна частина таблиць та рисунків, наведених в дисертації, є авторської розробкою, що підвищує загальну цінність дослідження та свідчить про високий рівень самостійної роботи здобувача у процесі виконання дослідження. Обґрунтованість та аргументованість основних наукових положень, а також висновків та рекомендацій, підтверджуються системним підходом здобувача у процесі використання теоретико-методичного інструментарію та логікою побудови теоретичного матеріалу.

Робота логічно вписується у сучасні наукові дослідження в галузі державного управління, відповідає пріоритетам розвитку демократичного врядування, участі громадян у прийнятті рішень, а також реалізації концепцій відкритого уряду. Зміст дисертації узгоджується з напрямками наукових програм, які стосуються реформування місцевого самоврядування та розвитку громадянського суспільства.

Достовірність основних положень дисертації визначається належним рівнем бібліографічного аналізу, достатньої інформаційною базою, що автор використав у процесі дослідження, та отриманими результатами чисельних розрахунків.

Дисертаційна робота складається із трьох розділів, що логічно між собою пов'язані та розкривають теоретичні і практичні аспекти обраної проблематики, а

також новизну пропонованих наукових положень щодо взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

У розділі 1 «Науково-теоретичні аспекти взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства в сфері публічного адміністрування» – здійснено систематизацію теоретичних і концептуальних засад взаємодії органів місцевого самоврядування (ОМС) та інститутів громадянського суспільства (ІГС); удосконалено категоріально-понятійний апарат, розкрито особливості інтегративної парадигми взаємодії, визначено роль зворотного зв'язку, відкритості та прозорості як ключових умов ефективного публічного управління; обґрунтовано значення цієї взаємодії як чинника реформування державної політики у сфері публічного управління.

У розділі 2 «Аналіз сучасної практики взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» – проаналізовано відповідний міжнародний досвід, зокрема моделі взаємодії в країнах Європейського Союзу; проаналізовано практичні проблеми взаємодії ОМС та ІГС, зокрема бар'єри співпраці, низький рівень довіри та фрагментарність участі громадськості; визначено шляхи їх подолання через підвищення соціальної відповідальності, впровадження принципу субсидіарності та розвиток механізмів громадського контролю; запропоновано методичний підхід до визначення впливу ключових факторів на Індекс сталості організацій громадянського суспільства (CSOSI), з акцентом на врахування фінансової незалежності ГО, вдосконалення механізмів громадського контролю, розширення цифрових платформ для взаємодії та підвищення рівня участі громадян у політичному процесі.

У розділі 3 «Оптимізація взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» – досліджено організаційно-правові механізми співпраці між громадськими організаціями та місцевою владою; запропоновано структурно-функціональну модель взаємодії, спрямовану на формування ефективного, гнучкого та людиноцентричного врядування; виявлено ефективні інструменти, що сприяють прозорості, підзвітності та цифровізації процесів управління; запропоновано двосторонній підхід до вдосконалення взаємодії з урахуванням кращих європейських практик.

На думку опонента, проведене дослідження цілком відповідає поставленій меті, що визначається темою дослідження, та визначеним в зв'язку з цим дослідницьким завданням. Зазначена теза знаходить своє підтвердження у змісті дослідження, що визначає логіку та послідовність викладу матеріалу. У зв'язку з цим, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Єр'омки Д.В. характеризується як самостійна, авторська робота, що однак не порушує норми законодавства про захист авторського права.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві у 18 наукових працях, з них: 7 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 2 статті в збірнику інших видань, 9 публікацій апробаційного характеру. Аналіз наукових публікацій здобувача дає змогу стверджувати, що розкриті в них наукові положення мають практичну цінність і характеризуються високим рівнем самостійності роботи здобувача.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних засад, розробці методичних підходів та формуванні практичних рекомендацій щодо оптимізації взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства. На підставі проведеного аналізу дисертаційного дослідження можна стверджувати, що зміст дисертації детально в логічній послідовності розкриває мету і завдання проведеного дослідження, а отримані висновки та результати підтверджують їх виконання.

Логіка та повнота викладу матеріалу в дисертаційній роботі Єрьомки Д. В. свідчить про вміння здобувача системно, комплексно та лаконічно характеризувати політично-економічні явища, а також досліджувати практичні аспекти з огляду на визначену предметну область. Основний науковий здобуток Єрьомки Д. В., з огляду на представлені в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації, на думку опонента полягає в наступному:

удосконалено структурно-функціональну модель розвитку співпраці між місцевою владою та громадянським суспільством, яка базується на принципах відкритого врядування та передбачає впровадження інноваційних інструментів участі громадян, що дозволяє підвищити ефективність управління та рівень суспільної довіри. На відміну від традиційних підходів запропонована модель має такі особливості: орієнтація на практичні механізми взаємодії; акцент на впровадженні інноваційних інструментів публічного управління; фокус на потребах громадян, що гарантує створення більш гнучких і результативних управлінських рішень, орієнтованих на забезпечення суспільних запитів; використання структурно-функціонального підходу, який дозволяє чітко визначити ролі, функції та механізми взаємодії, забезпечуючи ефективне управління на місцевому рівні (стор. 159–165);

розроблено соціальний механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, який виконує не лише

функцію контролю, а й функцію впливу на якість прийняття управлінських рішень. Особливістю запропонованого механізму є його трирівнева структура – культурно-історичний, нормативно-правовий та ціннісний компоненти – що забезпечує багатовимірний підхід до демократизації управління. Цей підхід дозволяє сформулювати більш комплексне та глибоке розуміння процесів контролю у співпраці органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства, сприяючи підвищенню прозорості, ефективності та стійкості управлінських рішень (стор. 58–61);

запропоновано комплекс напрямів посилення громадського контролю для забезпечення підзвітності та відповідальності органів державної влади, що включає інституціоналізацію механізмів підзвітності, розробку критеріїв оцінки ефективності, регламентацію залучення громадськості до прийняття рішень та створення методичного забезпечення для аналізу використання бюджетних ресурсів (стор. 181–183);

удосконалено методичний підхід до визначення впливу ключових факторів на Індекс сталості організацій громадянського суспільства (CSOSI), з акцентом на врахування фінансової незалежності ГО, вдосконалення механізмів громадського контролю, розширення цифрових платформ для взаємодії та підвищення рівня участі громадян у політичному процесі. Унікальність цього підходу полягає у тому, що вперше проведено визначення впливу CSOSI в країнах, які пройшли шлях відновлення після воєнних конфліктів, що дозволяє запропонувати ефективні стратегії для посилення стійкості громадянського суспільства в Україні (стор. 125–142);

отримало подальший розвиток категоріально-понятійний апарат поняття «громадянське суспільство», як інтегрованої соціальної системи, що виступає посередником між приватною та публічною сферами, забезпечуючи баланс інтересів та формування суспільного порядку. Це дозволило поглибити розуміння його ролі в демократичному управлінні та створити підґрунтя для якісної моделі формування громадянина як активного учасника (стор. 36–52);

отримало подальший розвиток розширення та адаптація моделей співпраці між органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством шляхом комплексного аналізу типології механізмів партнерства (публічно-приватні ініціативи, консультативні ради, делеговане управління, цифрові платформи тощо) з урахуванням міжнародного досвіду та специфіки українського контексту, особливо в умовах війни та відбудови. Це дозволяє адаптувати найкращі практики до локальних потреб і підвищити ефективність взаємодії (стор. 98–115);

отримало подальший розвиток уявлення про фактори, що впливають на ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства, шляхом визначення системних бар'єрів, що

перешкоджають ефективній співпраці та умов, які сприяють побудові партнерських відносин на місцевому рівні, особливо в умовах воєнного конфлікту та посткризового відновлення. Це дозволяє розробити практичні рекомендації для подолання цих бар'єрів та зміцнення співпраці (стор. 183–190).

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що положення, рекомендації та висновки, розроблені в дисертації, трансформовані в методичні та практичні рекомендації, ухвалені для впровадження.

Результати дослідження можуть бути використані: при розробці законодавчих ініціатив щодо покращення механізмів співпраці між 29 громадянським суспільством і місцевими органами влади; органами місцевого самоврядування для впровадження інструментів громадської участі та розширення взаємодії з громадськими організаціями; громадськими структурами, які займаються адвокацією політик, спрямованих на посилення демократичного врядування; у науково-дослідній сфері для подальших розвідок у тематиці децентралізації та громадянського суспільства. Соціальний механізм пропонує більш комплексний і деталізований підхід до контролю у взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства. Його впровадження в діяльність ГО «Еліта націй» сприяє підвищенню ефективності взаємодії між цими інституціями, що підтверджено відповідною документацією (довідка №11 від 15.02.2024).

Розроблено структурно-функціональну модель розвитку взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, засновану на фундаментальних принципах та інноваційних підходах. Вона передбачає активне впровадження інструментів публічного управління, орієнтованих на максимальне задоволення потреб громадян. Ця модель пропонує цілісний і практично орієнтований підхід до розбудови взаємодії, акцентуючи увагу на інноваціях, збалансованому розвитку структурних елементів та підвищенні ефективності співпраці. Замість загального опису соціальних процесів, модель зосереджується безпосередньо на механізмах взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, що дозволяє чітко визначити ключові фактори ефективності та розробити відповідні механізми їх удосконалення. Вона була впроваджена в діяльність Мереф'янської міської ради Харківської області (довідка №6070 від 12.12.2024).

Обґрунтовано необхідність застосування субсидіарного підходу для розвитку співпраці між органами публічного управління та інститутами

громадянського суспільства. Такий підхід забезпечує усвідомлення взаємної відповідальності за виконання демократичних норм, а також сприяє активізації 30 громадської участі та ініціативності всіх сторін. Основою цього підходу є соціальна відповідальність, яка формує ефективний, раціональний і людиноцентричний сталий розвиток на основі духовно-моральних та соціокультурних цінностей. Даний підхід було впроваджено в діяльність Харківської громадської організації «Єврорегіон «Слобожанщина»» (довідка №13/12 від 13.12.2024).

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз дисертаційної роботи Єрьомки Данила Вікторовича підтвердив відсутність будь-яких проявів академічного плагіату, фальсифікації або фабрикації. Дослідження не виявило жодних порушень академічної доброчесності, що підтверджено результатами перевірки за допомогою спеціальних програмних засобів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загалом достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість отриманих результатів, вкажемо на дискусійні положення та окремі зауваження:

1. В дисертації приділено значну увагу теоретичним аспектам взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Проте, було б корисно розширити емпіричну частину дослідження, включивши більше конкретних прикладів успішної та неуспішної взаємодії в різних регіонах України в умовах воєнного стану;

2. Запропонована структурно-функціональна модель є цінним внеском, але потребує подальшої апробації та адаптації до специфічних умов різних територіальних громад.

3. Недостатньо уваги приділено вивченню впливу фінансових ресурсів на ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

4. Не до кінця окреслена роль громадських рад або інших конкретних форм участі. Хоча у тексті згадується про участь інститутів громадянського суспільства у публічному управлінні, доцільно було б чіткіше розмежувати інструменти участі (громадські ради, електронні петиції, бюджет участі тощо) та оцінити ефективність кожного з них.

5. Окремі термінологічні конструкції (наприклад, «соціальна відповідальність як рушійна сила») потребують уточнення меж застосування.

Варто було б також конкретизувати інструменти впровадження запропонованої моделі в умовах обмежених ресурсів на місцях.

Разом з цим, наведені дискусійні положення та зауваження не знижують загальної наукової цінності роботи, та не впливають на загальне позитивне сприйняття та високу оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

На підставі проведеного аналізу можна стверджувати, що дисертаційна робота Єрьомки Данила Вікторовича на тему: «Удосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства» є комплексним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що розкриває актуальні питання теорії та практики взаємодії органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства в Україні. Дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем самостійної роботи, вираженою авторською позицією щодо формулювання висновків та рекомендацій та здатністю автора креативно мислити та інтерпретувати теоретичний та практичний матеріал.

Враховуючи вище зазначене, вважаю, що дисертаційна робота Єрьомки Д. В. виконана на високому теоретичному рівні і за змістом та повнотою викладення матеріалу відповідає заявленій спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Вимоги, що містяться в пунктах 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, повністю виконані. Автор дисертації, Єрьомка Данило Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління
та адміністрування Університету
Григорія Сковороди в Переяславі

П.О.П. Пархоменко-Куцевіл
Засвідчую
Нач. ВС *Лілія Олександрівна*